

Lilla Rosa och Långa Leda

Det var en gång en konung och en drottning, som hade en enda dotter. Hon kallades *Lilla Rosa*, och var både vän och vettig, så att hon hölls kär af alla som sågo henne. Men efter någon tid dog drottningen, och konungen fäste sig en annan gemål. Den nya drottningen egde likaledes en enda dotter, men denna var högmodig till sinnes-art och stygg till utseende, så att hon fick heta *Långa Leda*. De begge styf-systrarne växte nu upp tillsammans i konungens gård; men hvar man, som såg dem, märkte en stor åtskilnad dem emellan.

Drottningen och Långa Leda buro stor afund emot Lilla Rosa, och gjorde henne all den orätt de förmådde. Men konungadottern var alltid mild och undergifven, samt förrättade villigt sina sysslor, huru tunga de måtte vara. Häröfver förbittrades drottningen ännu mer, och så blef hon allt elakare och elakare, ju mer Lilla Rosa sökte vara henne till lags uti allting.

Det hände sig en dag, att drottningen och de begge prinsessorna gingo omkring och lustvandrade i trädgården, som låg invid konunga-salen. Då hörde de huru örtagårds-mästaren talade till sin svenn, och bad honom hemta en yxa, som blifvit glömd ibland träden. När drottningen förnam detta, sade hon att Lilla Rosa skulle gå efter yxan. Örtagårds-mästaren lade sig deremot, och menade, att så ringa göromål illa höfdes en konunga-dotter; men drottningen stod fast vid sitt ord, och så fick hon råda.

När nu Lilla Rosa kom uti lunden, såsom drottningen hade befallt, fick hon se hvarest yxan låg; men tre hvita dufvor hade satt sig att hvila på yx-skaftet. Då tog konungadottern bröd af sin dagvard, smulade det i handen, räckte åt de små dufvorna, och sade vänligt: »stackars mina små dufvor! nu fån J lof gå härifrån, för jag är tvungen att bära yxan till min styfmoder.» Dufvorna åto ur jungfruns hand, gingo villigt bort

ifrån skaftet, och Lilla Rosa tog yxan, såsom henne var befalldt. Men hon hade icke hunnit långt, förrän dufvorna begynte samtala med hvarandra, och öfverlade hvad lön de skulle gifva den unga mön, som varit så huld emot dem. Den ena sade: »jag gifver, att hon skall vara dubbelt så fager som hon redan är.» Den andra sade: »jag gifver, att hennes hår skall blifva förvandladt i guld-hår». »Och jag», tillade den[115] tredje, »gifver, att hvarje gång hon ler skall en röd guld-ring komma ur hennes munn». Så taladt, flögo dufvorna sin kos; men allt gick i fullbordan, såsom de hade sagt. När nu Lilla Rosa återkom till sin styfmoder, blefvo alla förundrade öfver hennes oförlikneliga fägring, öfver hennes fager-gula hår, och öfver de röda guld-ringarne som kommo fram när hon log. Men drottningen forskade noga huru allt hade tillgått, och ifrån den stunden bar hon ett ännu bittrare hat emot sin styf-dotter, än tillföre.

Den elaka styfmodern tänkte nu både dag och natt endast deruppå, huru hennes egen dotter skulle blifva lika fager, som Rosa Lilla var. Till den ändan lät hon hemligen kalla örtagårds-mästaren, och tillsade honom huru han skulle göra. Derefter gick hon med de begge prinsessorna att förlusta sig uti blomster-gården, såsom hennes sed var. När de nu gingo förbi örtagårds-mästaren, yttrade denne, att han hade glömt sin yxa ibland träden, och bad svennen gå att hemta den. Då sade drottningen, att Långa Leda skulle gå efter yxan. Örtagårds-mästaren lade sig deremot, såsom billigt var, och menade, att så ringa göromål föga höfdes en förnäm jungfru; men drottningen stod fast vid sitt ord, och så fick hon råda. När nu Långa Leda kom uti lunden, såsom drottningen hade befallt, fick hon se hvarest yxan låg; men tre fager-hvita dufvor hade satt sig att hvila på yxe-skaftet. Då kunde den elaka jungfrun icke tillbakahålla sitt onda sinne, utan kastade stenar på foglarne, bannade dem, och sade: »undan, J stygga foglar! Icke skolen J sitta här och smutsa yxe-skaftet, som jag skall fatta om med mina hvita händer?» Vid detta tilltal flögo dufvorna sin kos, och Långa Leda tog yxan, såsom

henne var befaldt. Men hon hade icke kommit långt derifrån, så begynte dufvorna tala sins emellan, och öfverlägga hvad lön de skulle gifva den elaka jungfrun för hennes ondska. Då sade den ena: »jag gifver henne, att hon skall vara dubbelt så led som hon redan är.» Den andra mälte: »jag gifver, att hennes hår skall blifva såsom ett törne-ris». »Och jag», tillade den tredje, »gifver, att en padda skall hoppa ur hennes munn hvarje gång hon skrattar». Så taladt, flögo de tre dufvorna sin kos;[116] men allt gick i fullbordan, såsom de hade sagt. När nu Långa Leda återkom till sin moder, förundrade sig alla öfver hennes vederstyggliga utseende, öfver hennes hår, som liknade en törnebuske, och öfver paddan, som kom utur hennes munn hvarje gång hon log. Men drottningen bar mycken sorg öfver denna stora olycka, och det säges, att hon och hennes dotter sällan logo efter den dagen.

Styfmodern kunde nu icke längre lida att se Lilla Rosa för sina ögon, utan traktade att förderfva och förgöra henne. I sådan afsigt lät hon hemligen kalla en skeppare, som skulle fara till fjerran land, och lofvade honom mycket gods, om han ville taga konunga-dottern om bord, och sänka henne i hafsens djup. Skepparen dårades af guldet, som eljest vållar så mycket ondt här i verlden, och bortförde lilla Rosa om natten, såsom hennes styfmoder hade begärt. Men när fartyget lagt ut till sjös, och kommit långt bort på villande haf, uppvexte en häftig storm, så att skeppet förgicks med gods och folk, utom allenast Lilla Rosa. Hon fördes af böljorna, intill dess hon kom på en grön ö, fjerran i hafvet. Här dväljdes hon en rund tid bortåt, utan att höra eller se någon menniska; hennes föda bestod af vilda bär och rötter, som växte i skogen.

En dag, när Lilla Rosa vandrade omkring på sjö-stranden, hittade hon hufvudet och benen efter en hjort-kalf, som blifvit söndersliten af vilda djur. Såsom nu köttet var friskt, tog konunga-dottern benranglet och satte det på en stång, att de små foglarne skulle bättre skönja det, och komma att få sig föda. Derefter lade hon sig på marken, och sof en

liten blund. Men hon hade icke sofvit länge, förr än hon väcktes af en ljuflig sång, som var mycket skönare än någon man rätt kan fatta. Lilla Rosa lyssnade till den fagra sången, och menade att hon drömde, ty någonting så ljufligt hade hon aldrig sport eller förnummit. Vid hon nu såg sig omkring, märkte hon att benranglet, som blifvit uppsatt till föda åt himmelens små foglar, var förvandladt till en grönskande lind, och kalf-hufvudet hade blifvit till en liten näktergal, som satt öfverst i lindens krona. Men hvart endaste litet lindelöf klingade på ett sällsamt vis, så att tonerna gåfvo ett underbart samljud; och[117] den lilla näktergalen satt derinom och slog sina slag så skönt, att hvem som hört det, skulle förvisso tänkt, att han var i himmelen.

Efter den dagen, tycktes det konunga-dottern icke så tungt att dväljas ensam på den gröna ön; ty när hon blef sorgsen, behöfde hon allenast gå till den spelande linden, och hennes hjerta blef åter glad. Likväl kunde hon icke alldeles glömma sitt hem, utan satte sig ofta vid stranden, och blickade med stor längtan utåt hafvet, hvars böljor vandra fria land och land emellan.

En dag, när Lilla Rosa satt på sjö-stranden såsom hennes sed var, fick hon se en fager snäcka, som seglade fram öfver hafvet. Uppå skeppet voro många raska svenner, och deras höfding var en bård konunga-son. När nu fartyget kom under ön, och skepps-männen fingo höra den ljufliga sången som klingade öfver vattnet, tänkte de, att detta mände vara ett förtrolladt land, och ville genast lägga ut till sjös igen. Men deras höfding sade, att de icke skulle fara bort, innan han fått veta hvadan den underbara sången kom, och så läto de honom råda. När nu konunga-sonen kom i land, och fick höra lindens spel och näktergalens sång, blef han underlig till mods, och tycktes honom, att han aldrig hade förnummit någonting så skönt och ljufligt. Men ännu sällsammare föreföll det honom när han kommit fram, ty under den grönskande linden satt en mö, hvars hår glänste såsom guld, och hvars anlete var ljusst

som den hvitaste snö. Konunga-sonen helsade den fagra jungfrun, och sporde om hon rådde öfver ön. Rosa Lilla jakade härtill. Konunga-sonen sporde åter om hon var en sjö-jungfru eller en vanlig menniska. Då förtäljde mön hvad äfventyr hon hade genomgått, och huru hon af en storm blifvit kastad till den ensliga ön; tillika berättade hon om sin ätt och härkomst. Då blef konunga-sonen glad i hugen, och kunde icke fyllest prisa den unga möns vänlek och fägring. De samtalade nu länge med hvarandra, och deras samspråk lyktades så, att konunga-sonen frågade om Lilla Rosa ville följa honom hem och blifva hans drottning, hvartill hon gaf sitt ja och samtycke. Derefter seglade de bort ifrån ön, och kommo till konunga-sonens[118] rike. Men Lilla Rosa tog den grönskande linden med sig, och satte den vid kungs-gården. Och linde-löfven spelade, och näktergalen sjöng, så att hela nejden hade sin lust och glädje deraf.

När Lilla Rosa hade varit gift någon tid, föll hon i barnsäng, och födde ett svenne-barn. Då tänkte hon på sin gamle fader, och skickade honom bud om allt hvad henne hade vederfarits; men hon ville icke låta någon veta, att drottningen varit skulden till hennes sorger. Vid dessa tidningar blef konungen mycket glad, och med honom hans män, ty alla höllo Lilla Rosa kär. Men drottningen och Långa Leda buro en stor harm att Rosa ännu var vid lif, och gingo så till råds med hvarandra, huru de skulle vålla konunga-dotterns ofärd.

Den falska styfmodern lagade sig derefter i ordning, och sade att hon ville fara bort och helsa på Lilla Rosa. När hon kom fram, blef hon emottagen på det aldra bästa; ty konunga-dottern ville icke minnas allt det onda hennes styfmoder hade kommit å bane; men drottningen sjelf ställde sig mycket vänlig, och talade många fagra ord. En afton sade styfmodern till Lilla Rosa, att hon ville gifva henne en föräring till minne af deras frändskap och kärlek. Styfdottern tänkte icke uppå något svek, utan tackade för gåfvan. Då tog drottningen fram en silke-sömmad serk, som var stickad med guld i

hvarendaste fäll. Men den fagra serken var argt förtrollad, så att när Lilla Rosa drog den uppå, blef hon plötsligen omskapad till en gås, som for ut genom vind-ögat och kastade sig i hafvet. Men som konunga-dottern egde ett fager-gult hår, så fick gåsen gyllene fjädrar. I samma stund upphörde linden att spela, näktergalen tystnade med sin sång, och hela kungsgården uppfylldes med sorg och bedröfvelse. Mest af alla sörjde Rosa Lillas gemål, den unge konungen, och han ville icke låta hugsvala sig.

Om nätterna, när månen sken, och konungens fiskare voro ute på hafvet att vittja sina nät, blefvo de varse en fager gås med gyllene fjädrar, som låg och gungade på böljorna. Häröfver undrade de storligen, och det tycktes dem vara ett märkligt järtecken. Men en natt samm den fagra gåsen fram[119] till fiskarens båt, och begynte samtala med honom. Gåsen helsade, och sporde:

»God qväll, fiskare! Huru står det till der hemma på kungsgården? –Spelar min lind?Sjunger min näktergal?Gråter min lille son?Gör min herre sig någonsin glad?»

När fiskaren hörde detta och igenkände drottningens röst, blef han underlig till mods, och svarade:

'Der hemma på kungsgården står illa till: –Din lind spelar inte.Din näktergal sjunger inte.Din son gråter både natt och dag.Din herre gör sig aldrig någonsin glad.'

Då suckade den fagra gåsen, och tycktes vara mycket bedröfvad. Hon qvad:»Stackare jag!som nu på blåa böljor far,och aldrig mer kan bli det jag varit har. –

God natt, fiskare! – Jag kommer här två gånger till, och sedan aldrig mer.»

I samma stund försvann fogeln; men fiskaren for hem och förtäljde den unge konungen, sin herre, hvad han hade hört och förnummit.

Konungen gaf nu befallning, att man skulle fånga den gyllene gåsen, och lofvade fiskarena en stor belöning, om de kunde fullgöra hans uppdrag. Då tillagade männen sina snaror och annan redskap, samt gåfvo sig ut på sjön att vittja sina nät. När så månen hade gått upp, kom den fagra guld-gåsen åter simmande öfver böljorna fram till deras båt. Hon helsade, och sade:

»God qväll, fiskare! huru står det till der hemma på kungsgården? –Spelar min lind?Sjunger min näktergal?Gråter min lille son?Gör min herre sig någonsin glad?»

Fiskaren svarade såsom förra gången:

'Der hemma på kungsgården står illa till. –Din lind spelar inte.Din näktergal sjunger inte.Din son gråter både natt och dag.Din herre gör sig aldrig någonsin glad.'

Då blef den fagra gåsen mycket bedröfvad, och qvad:»Stackare jag!som nu på blåa böljor far,och aldrig mer kan bli det jag varit har. –

God natt, fiskare! – Jag kommer här ännu en gång, och sedan aldrig mer.»

Vid dessa ord ville fogeln åter draga sin kos; men fiskarena voro tillreds, och kastade hastigt sina snaror öfver den. Då begynte gåsen att slå med vingarne, och skriade sorgligt: »Släpp snart, eller håll bra! Släpp snart, eller håll bra!» I detsamma skiftade hon sin hamn, och blef till ormar, drakar och andra grymma djur. När fiskarena märkte detta, räddes de för sina lif, och släppte snarorna, så att fogeln kom undan. Men när konungen fick höra utgången af deras färd, blef han illa till mods, och sade att de icke bort låta skräma sig af en synvilla. Han lät derefter tillreda nya och starkare snaror, för att fånga den gyllene gåsen, och förbjöd fiskarena vid lifsstraff att låta henne undkomma, när hon nästa gång skulle visa sig.

Tredje natten, sedan månen var uppgången, rodde konungens fiskare åter ut på hafvet till att vittja sina nät. De bidade länge, men ingen guld-gås syntes. Ändtligen kom hon åter farande öfver vågorna, och samm bort till deras båt. Fogeln helsade såsom tillförene:

»God qväll, fiskare! huru står det till der hemma på kungsgården? –Spelar min lind?Sjunger min näktergal?Gråter min lilla son?Gör min herre sig någonsin glad?»

[121]

Fiskaren genmälte:

'Der hemma på kungsgården står illa till. –Din lind spelar inte.Din näktergal sjunger inte.Din lille son gråter både natt och dag.Din herre gör sig aldrig någonsin glad.'

Då suckade den fagra gåsen, och tycktes vara mycket sorgsen. Hon qvad:»Stackare jag!som nu på blåa böljor far,och aldrig mer kan bli det jag varit har. –

God natt, fiskare! – Nu kommer jag aldrig här mer.»

Gåsen ville så draga bort, men fiskarena kastade sina snaror, och höllo henne fast. Då blef fogeln mycket ängslig, slog hårdt med vingarne, och skriade: »släpp snart, eller håll bra!släpp snart, eller håll bra!» Hon skiftade derefter sin hamn, och blef till ormar, drakar och andra farliga djur. Men fiskarena räddes för konungens vrede, och höllo troget fast i snaran. De lyckades nu att fånga den gyllene gåsen, och förde henne hem till kungsgården, hvarest man noga vaktade att hon ej skulle undkomma. Men fogeln var tyst och purken, och ville icke tala, och så blef konungens sorg ännu större än den förut hade varit.

Det hände sig någon tid derefter, att en gammal qvinna af sällsamt utseende kom gåendes till kungsgården, och beddes få tala vid konungen. Vakten svarade, såsom befaldt var, att

konungen för sorg och bedröfvelse icke ville samspråka med någon, men qvinnan var mycket enträgen, och så blef hon insläppt. När hon nu kom inför konungen, sporde denne efter hennes ärende. Qvinnan svarade: »Herre, konung! det är mig sagdt, att din drottning blifvit förvandlad till en gyllene gås, och att du sörjer både natt och dag öfver denna stora olycka. Nu har jag kommit hit, för att lösa förtrollningen och gifva dig åter din gemål, om du eljest lofvar bifalla ett vilkor, som jag vill framställa.» När konungen hörde detta tal, blef han mycket glad, och frågade hvad som vore qvinnans begäran. Då tog käringen till orda: »jag har mitt hem uti brinken,[122] som ligger på andra sidan om den svarta floden. Nu bedes jag, att du låter lägga en sten-mur rundt omkring berget, så att ditt fä icke kommer dit och oroar mig, när det släppes i bete.» Detta tycktes konungen vara en ringa bön, och han lofvade gerna efterkomma den, ehuru han mycket tviflade att qvinnan kunde hålla sitt ord, såsom hon hade utfäst.

Käringen började nu omständligt förtälja, om allt som hade vederfarits Lilla Rosa af hennes elaka styfmoder. Men konungen hade svårt att tro detta tal, ty han kunde icke tänka, att den gamla drottningen var så falsk i hjertat. Då beddes qvinnan få se den fagra silkes-serken, som Lilla Rosa hade fått i vängåfva af sin styfmoder. Konungen lät hemta serken, och så gingo de samman till rummet hvarest guld-gåsen hölls innestängd. När de nu hade kommit fram, gick trollqvinnan bort till den fagra gåsen, och drog tyget öfver henne. Då löstes förtrollningen, Lilla Rosa återfick sin rätta skepnad, och i stället för en gyllene gås, stod der en fager qvinna med gullgult hår, såsom tillföre. Men i samma stund begynte linden åter spela, och näktergalen sjöng i dess topp, så att det var en lust och glädje deråt. Nu vardt fröjd öfver hela kungsgården; men konungen förstod att den gamla qvinnan hade talat sannt, och höll redeligen sitt löfte såsom han hade tillsagt.

Lilla Rosa och hennes gemål gjorde sig derefter redo, att fara

bort till konungen som var Rosas fader. När de kommo fram, vardt den gamle konungen så glad, att han blef som ung på nytt, och med honom gladdes hela hans rike; ty alla hade med sorg hört omtalas hvad ofärd hade träffat konunga-dottern. Men en var det som icke blef glad, och det var drottningen, ty hon kunde väl märka, att hennes falskhet var uppdagad och hennes tid ute. När nu den gamle konungen förnam hvad svek och oförrätt hans dotter fått lida af sin elaka styfmoder, blef han mycket vred, och dömde drottningen till döden. Men Lilla Rosa bad för sin styfmoders lif, och så lät konungen henne råda, och satte sin gemål uti fånga-tornet för all hennes tid. Drottningens dotter, Långa Leda, fick njuta samma rätt som sin moder. Men den unge konungen och Lilla[123] Rosa återvände till deras eget rike. – Och der spelar linden, der sjunger näktergalen; der gråter prinsen hvarken natt eller dag; der gör sig konungen alltid glad.